UVOD U ORGANIZACIJU I ARHITEKTURU RAČUNARA

Danijela Simić

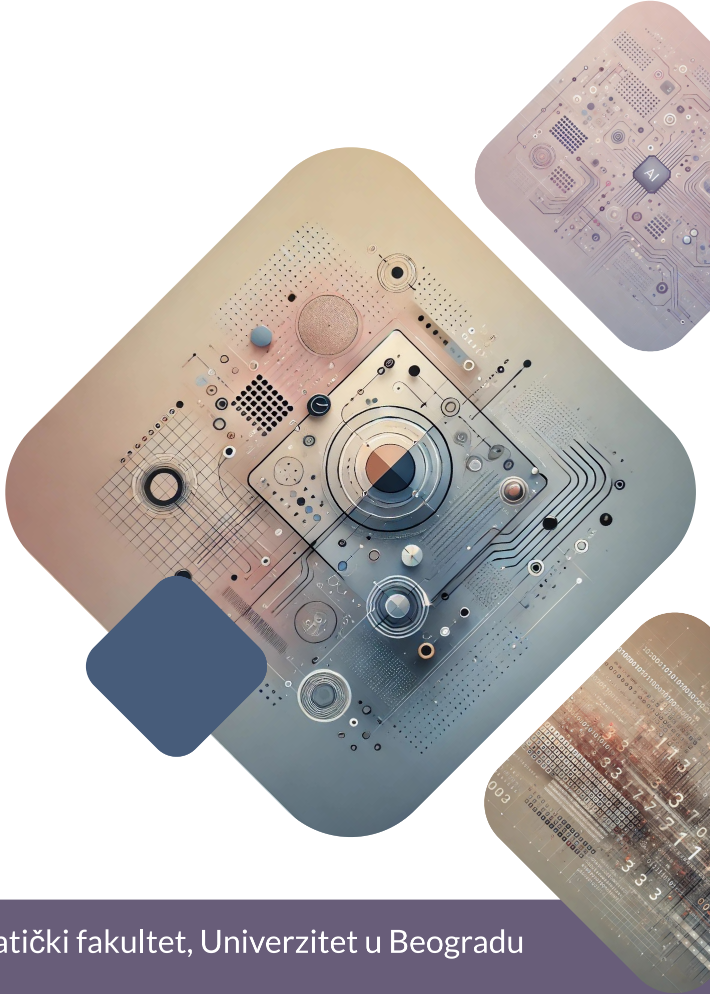

2024 | Matematički fakultet, Univerzitet u Beogradu

O KURSU

- http://www.uoar1.matf.bg.ac.rs/
- Asistent: Nevena Ćirić
- Literatura
- Način polaganja

O KURSU

- Pozicioni brojevni sistemi. Konverzije zapisa.
- **Označeni celi brojevi. Potpuni komplement. Aritmetičke operacije u potpunom komplementu.**
- **Realni brojevi u pokretnom zarezu. IEEE-754 standard.**
- BCD brojevi (8421 i "višak 3").
- Zapis teksta u računaru. ASCII, ISO-8859, UNICODE, UTF.
- Predstavljanje zvuka, slika i video zapisa u računaru.
- Algoritmi za kompresiju podataka. Hafmanovo kodiranje.
- Algoritmi za korekciju i detekciju grešaka. CRC.
- Uvod u digitalnu elektroniku. Logička kola i logičke funkcije. Minimizacija logičkih funkcija.
- Kombinatorna i sekvencijalna kola.
- Struktura računarskog sistema: procesor, memorije, magistrale, ulazno-izlazni uređaji.

BROJČANI SISTEMI
PREVOĐENJE BROJEVA

Danijela Simić

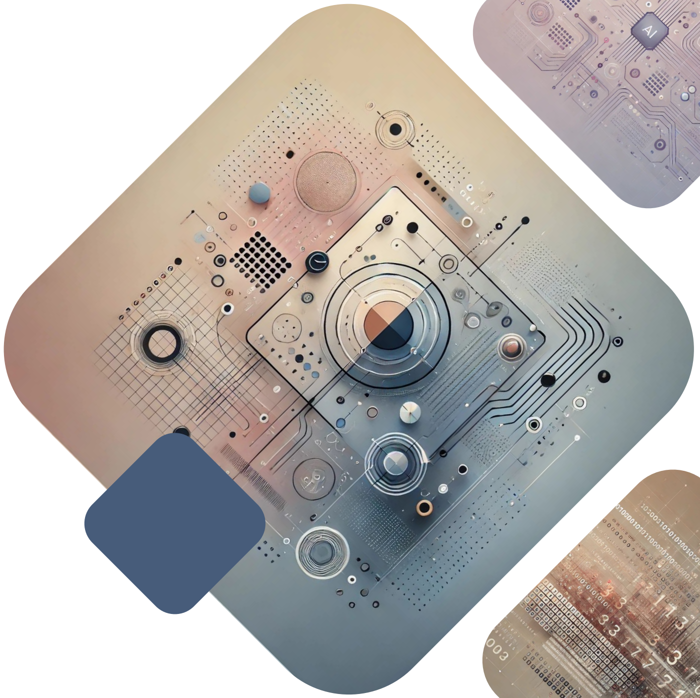

2024 | Matematički fakultet, Univerzitet u Beogradu

Brojčani sistemi

Osnovna podela

Svi brojačani sistemi se dele na **pozicione** i **nepozicione**.

Rimski brojevi - najpoznatiji nepozicioni sistem.

Cifre koje figurišu kod rimskog sistema su I, V, X, L, C, D i M, koje redom imaju vrednosti 1, 5, 10, 50, 100, 500 i 1000. Njihova vrednost je uvek ista bez obzira na poziciju koju imaju u broju.

- 109 = CIX
- 110 = CX
- 111 = CXI

Nepozicioni brojčani sistemi

Znak koji označava cifru ima istu vrednost bez obzira na pozicju broja.

Primeri nepozicionih sistema

Sumerijski brojevi

Sumerani su koristili sistem zasnovan na *bazi 60* ili seksagesimalni brojevni sistem.

- Sumeranski brojevni sistem bio je zasnovan na broju 60, poznatom kao seksagesimalni. **Odatle potiče naš moderni sat od 60 minuta i krug od 360 stepeni.**
- Sumerani su imali specifične simbole za predstavljanje brojeva. Na primer, broj 1 je predstavljen jednim **klinom**, dok je broj 10 predstavljen skupom klinova.
- **Složeni brojevi:** Za veće brojeve, Sumerani su kombinovali ove simbole. Na primer, broj 60 je predstavljen istim simbolom kao broj 1, ali u drugačijem položaju ili kontekstu.

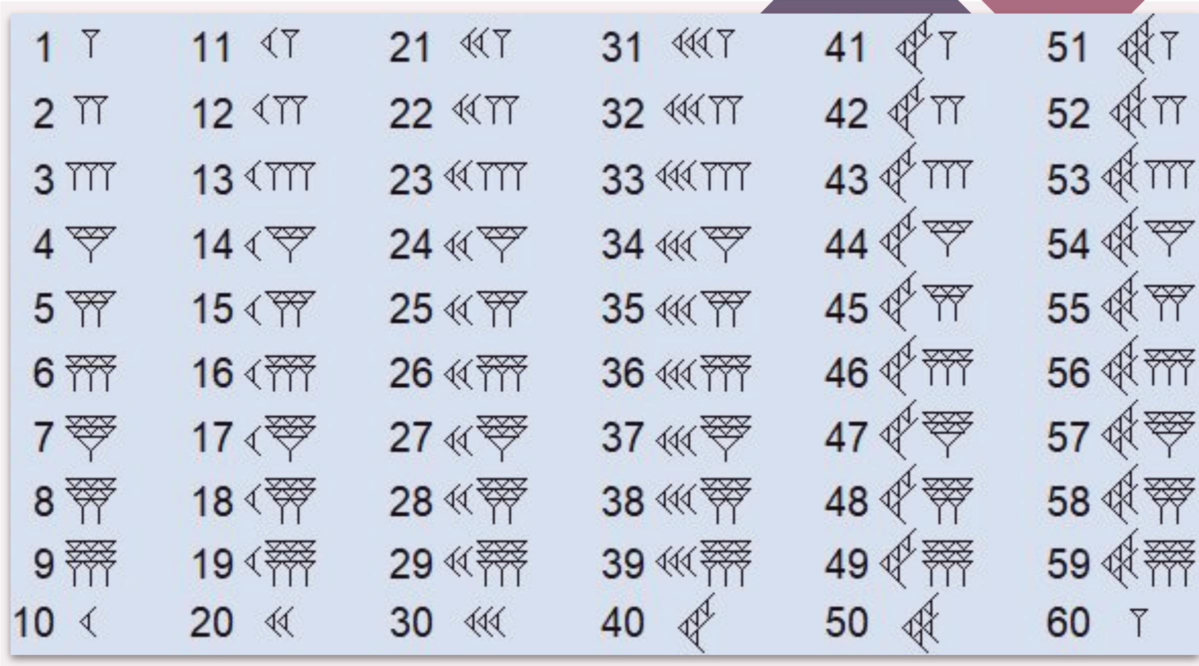

Primeri nepozicionih sistema

Arabic	Attic Greek
0.25	Ɔ
0.5	C
1	I
5	Γ Π
10	Δ
50	𐅄
100	H
500	𐅅
1 000	X
5 000	𐅆
10 000	M
50 000	𐅇

- primeri iz antičke Grčke

Primeri nepozicionih sistema

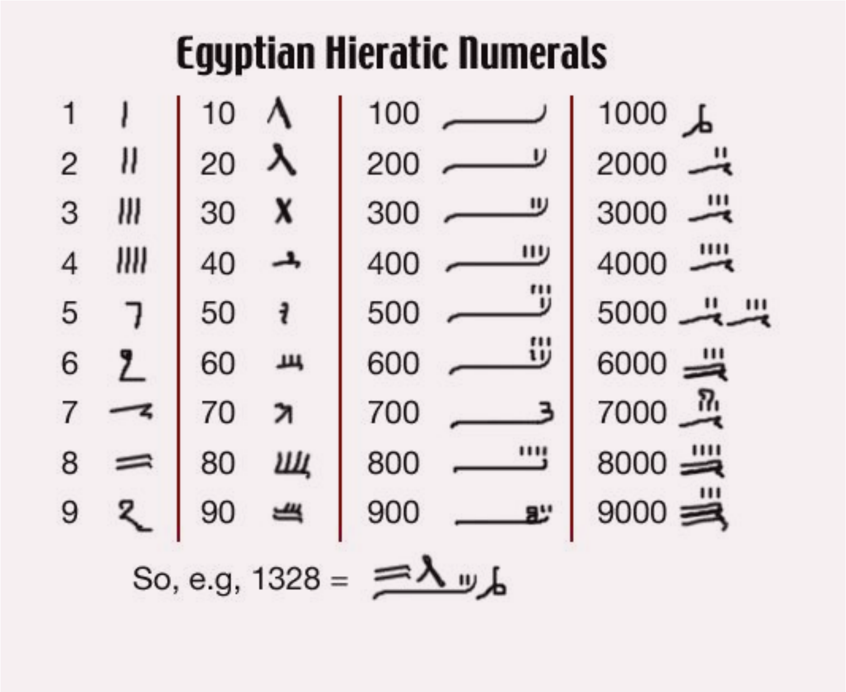

- Hijeroglifi

Primeri nepozicionih sistema

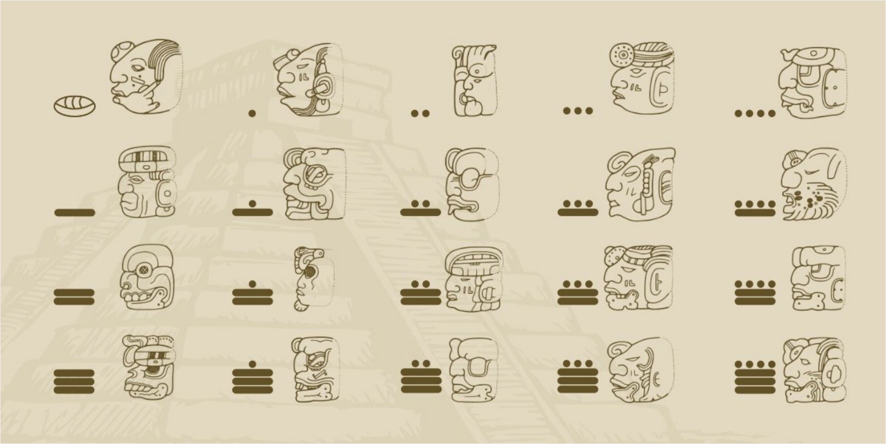

- Majanski brojevi

Pozicioni brojčani sistemi

Pozicioni – vrednost znaka koji predstavlja cifru zavisi i od izgleda znaka i od pozicije cifre u zapisu broja.

CEO broj x u osnovi n, zapisan sa k cifara.

$$(x)_n = x_{k-1}x_{k-2}\ldots x_1x_0$$

- Mesto cifre u zapisu broja se naziva **pozicija cifre**.
- Nulta pozicija odgovara cifri **najmanje težine**, a (k − 1)-va pozicija cifri **najveće težine**.
- Broj cifara k predstavlja ujedno i dužinu broja.
- Oznaka $(x)_n$ označava da je broj x zapisan u osnovi n.

Primer: $(3125)_{10}$

- *broj zapisan u dekadnom sistemu*
- *dužine je 4*
- *cifra najmanje težine je 5*
- *cifra najveće težine 3*

Pozicioni brojčani sistemi - mešoviti brojevi

- Broj je **mešovit** ukoliko ima cifara sa obe strane decimalne

  tačke.
- $(x)_n = x_{k-1}x_{k-2}\ldots x_1x_0.x_{-1}x_{-2}\ldots x_{-l}$
- Njegova dužina, odnosno ukupan broj cifara, iznosi $k + l$.

Prevođenje u dekadni sistem

Vrednost broja X u sistemu sa osnovom N je

$$(X)_N = \sum_{i=-m}^{n} V(x_i)$$

gde su x_i cifre brojčanog sistema, $V(x_i)$ vrednost cifre x_i u zapisanoj nisci cifara, i mesto cifre u zapisanoj nisci cifara ($i \in [-m, n]$), n veličina celog dela broja, a m veličina razlomljenog dela broja.

U najvećem broju pozicionih brojčanih sistema važi . Tj.

$$(X)_N = \sum_{i=-m}^{n} x_i \cdot N^i = x_n \cdot N^n + \ldots + x_0 \cdot N^0 + x_{-1} \cdot N^{-1} + \ldots + x_{-m} \cdot N^{-m}$$

Sve operacije u ovom izrazu se vrše u brojčanom sistemu sa osnovom N.

PRIMERI

Prevođenje celog broja iz dekadnog sistema

Šematski prikaz:

i	0	1	2	...	p
X_i	X_0	X_1	X_2	...	X_p
y_i	y_0	y_1	y_2	...	y_p

smer čitanja cifara

X_{i+1} -- celobrojni deo količnika X_i / M

y_i -- ostatak pri ovom deljenju

Postupak se ponavlja sve dok se ne dođe do broja $X_{p+1} = 0$

Prevođenje celog broja iz dekadnog sistema

ISPRAVNOST

$$(x)_{10} = (x)_n$$

$$(x)_{10} = x_{k-1}n^{k-1} + x_{k-2}n^{k-2} + \ldots + x_1 n^1 + x_0 n^0$$

$$\frac{(x)_{10}}{n} = \underbrace{x_{k-1}n^{k-2} + x_{k-2}n^{k-3} + \ldots + x_1 n^0}_{\text{ceo deo}} + \frac{\overbrace{x_0}^{\text{cifra}}}{n}$$

PRIMERI

Prevođenje celog broja iz dekadnog sistema

Šematski prikaz:

i	0	1	2	...	q
X_{-i}	X_{-0}	X_{-1}	X_{-2}	$\dots$	X_{-q}
y_{-i}	0	y_{-1}	y_{-2}	$\dots$	y_{-q}

→ **smer čitanja cifara**

X_{i+1} -- razlomljeni deo proizvoda $X_i * M$

y_i -- -- ceo deo proizvoda

Postupak se ponavlja sve dok se ne dođe do broja $X_{-(q+1)} = 0$

Prevođenje celog broja iz dekadnog sistema

ISPRAVNOST

$$(x)_{10} = (x)_n$$

$$(x)_{10} = x_{-1}n^{-1} + x_{-2}n^{-2} + \ldots + x_{-l}n^{-l}$$

$$n(x)_{10} = \underbrace{x_{-1}}_{\text{cifra}}n^{0} + \underbrace{x_{-2}n^{-1} + \ldots + x_{-l}n^{-(l-1)}}_{\text{razlomljen deo}}$$

PRIMERI

Specijalni slučaj prevođenja

$$(X)_N = (\ldots)_M \quad N = M^s; s > 1$$

$$(D2.EA5)_{16} \to (1101|0010.1110|1010|0101)_2$$

$$(1|20|20|12|20.20|22|10)_3 = (16656.683)_9$$